

**ZIYORAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK
LOYIHALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI****Shavkatova Muxlisa Yoqubjon qizi**

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20330896>

Annotatsiya. Ushbu tezisdan O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik loyihalarining o‘rni, ahamiyati va samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilinadi. Bugungi kunda ziyorat turizmi mamlakatning tarixiy-madaniy merosini xalqaro miqyosda targ‘ib qilish, hududlarda xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va turizm eksportini kengaytirishda muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Bahouddin Naqshband, Abu Iso Termiziy, Xoja Ahror Valiy kabi buyuk allomalar merosi O‘zbekistonning ziyorat turizmi salohiyatini yanada oshiradi. Mazkur yo‘nalishda davlat tomonidan infratuzilma yaratish, yo‘l-transport tizimini yaxshilash, madaniy meros obyektlarini restavratsiya qilish ishlari olib borilmoqda. Xususiy sektor esa mehmonxona, ovqatlanish, transport, gidlik, raqamli xizmatlar va servis sifatini oshirishda faol ishtirok etishi mumkin.

Kalit so‘zlar: ziyorat turizmi, davlat-xususiy sheriklik, turizm infratuzilmasi, investitsiya, xizmat ko‘rsatish, madaniy meros, loyiha boshqaruvi.

**WAYS TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP
PROJECTS IN THE DEVELOPMENT OF PILGRIMAGE TOURISM**

Abstract. This thesis analyzes the role, importance and ways to increase the effectiveness of public-private partnership projects in the development of pilgrimage tourism in Uzbekistan. Today, pilgrimage tourism is one of the important areas for promoting the country's historical and cultural heritage internationally, developing the service sector in the regions, creating new jobs and expanding tourism exports. In particular, the legacy of such great scholars as Imam Bukhari, Imam Termizi, Bahauddin Naqshband, Abu Isa Termizi, Khoja Ahrar Vali further increases the potential of pilgrimage tourism in Uzbekistan. In this area, the state is working to create infrastructure, improve the road and transport system, and restore cultural heritage sites. The private sector can actively participate in improving the quality of hotels, catering, transport, guides, digital services and services.

Keywords: pilgrimage tourism, public-private partnership, tourism infrastructure, investment, service provision, cultural heritage, project management.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ziyorat turizmini rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish masalasi O‘zbekiston uchun amaliy jihatdan juda muhimdir. Chunki mamlakatda turizm sohasi so‘nggi yillarda tez rivojlanayotgan tarmoqlardan biriga aylandi. Ayniqsa, Samarqand, Buxoro, Termiz, Toshkent, Xiva, Shahrisabz va Qarshi kabi hududlarda joylashgan tarixiy-diniy obidalar ziyorat turizmi uchun katta imkoniyat yaratmoqda. Bu imkoniyatlardan to‘liq foydalanish uchun faqat davlat mablag‘lari yetarli emas, balki xususiy sektor investitsiyalari, xizmat ko‘rsatish tajribasi, innovatsion yondashuv va zamonaviy boshqaruv usullari ham zarur.

O‘zbekistonga kelayotgan xorijiy turistlar soni yildan-yilga oshib bormoqda. Milliy statistika qo‘mitasining dastlabki ma‘lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda O‘zbekistonga turistik

maqsadda 11,7 million nafar xorijiy fuqaro tashrif buyurgan. Bu ko'rsatkich 2024-yilga nisbatan 3,7 million nafarga yoki 46,8 foizga ko'p bo'lgan. Eng ko'p turistlar Qirg'iziston, Tojikiston va Qozog'istondan kelgan bo'lib, bu ziyorat turizmini rivojlantirishda mintaqaviy hamkorlik va qo'shni davlatlar bozorining ahamiyati yuqori ekanini ko'rsatadi.

Turistlar oqimining bunday tez o'sishi ziyorat maskanlari atrofida mehmonxona, ovqatlanish, transport, gidlik, tibbiy xizmat, sanitariya, avtoturargoh va raqamli axborot tizimlariga bo'lgan talabni oshiradi. Masalan, Buxoro va Samarqand kabi ziyorat markazlarida nafaqat tarixiy obidalarni ta'mirlash, balki ularning atrofida zamonaviy xizmatlar majmuasini yaratish zarur. Bu jarayonda davlat-xususiy sheriklik loyihalari eng maqbul mexanizm hisoblanadi. Davlat yer, infratuzilma, huquqiy kafolat va madaniy merosni muhofaza qilish vazifasini bajarsa, xususiy sektor mehmonxona, restoran, transport, savdo va servis xizmatlarini rivojlantiradi.

Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish bo'yicha ham mamlakatda muhim huquqiy asoslar yaratilmoqda. 2024-yil 30-avgustdagi PQ-308-son Prezident qarorida 2024–2030-yillarda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini kengaytirish, hududlarda ijtimoiy va iqtisodiy infratuzilmani rivojlantirish hamda 2030-yilga qadar DXSh loyihalariga kamida 30 milliard AQSh dollari miqdorida xususiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadi belgilangan. Bu turizm, jumladan ziyorat turizmi uchun ham katta imkoniyat yaratadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ziyorat turizmidagi asosiy muammo turistlar sonining kamligida emas, balki ularni qabul qilish, yo'naltirish va sifatli xizmat ko'rsatish tizimining barcha hududlarda bir xil rivojlanmaganidir. Ayrim ziyorat maskanlarida yo'l infratuzilmasi yaxshilangan bo'lsa-da, mehmonxona o'rinlari, ovqatlanish shoxobchalari, sanitariya punktlari, ko'p tilli axborot belgilarining yetishmasligi kuzatiladi. Shu sababli davlat-xususiy sheriklik asosida "ziyosat turizmi xizmat zonalari"ni tashkil etish samarali natija berishi mumkin. Bunday zonalarda mehmon uylari, halol ovqatlanish maskanlari, avtoturargoh, suvenir savdosi, elektron gid xizmatlari va tibbiy yordam punktlari yagona tizimda joylashtiriladi.

Ziyorat turizmi loyihalarining samaradorligini oshirishda iqtisodiy natija bilan birga ijtimoiy natija ham muhim ahamiyatga ega. Xususiy sektor ishtirokida xizmatlar ko'payishi natijasida mahalliy aholining bandligi oshadi. Masalan, ziyorat maskani atrofida bitta mehmonxona yoki oilaviy mehmon uyi tashkil etilishi nafaqat turar joy xizmatini rivojlantiradi, balki oshpaz, haydovchi, gid, hunarmand, savdo xodimi va xizmat ko'rsatuvchi boshqa kasblar bo'yicha yangi ish o'rinlari yaratadi. Bu esa turizmning hududiy iqtisodiyotga ko'paytiruvchi ta'sirini kuchaytiradi.

Raqamli xizmatlar ham davlat-xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshiruvchi muhim omildir. Bugungi turist ziyorat obyektlari haqida oldindan ma'lumot olish, mehmonxonani onlayn bron qilish, elektron xarita orqali yo'nalish tuzish, QR-kod orqali tarixiy ma'lumotlarni o'qish va elektron to'lovlardan foydalanishni xohlaydi. Shu bois xususiy IT kompaniyalarini ziyorat turizmi platformalarini yaratishga jalb qilish zarur. Bunday platforma ziyorat obyektlari, transport yo'nalishlari, gidlar, mehmonxonalar, ovqatlanish maskanlari va xarid xizmatlarini yagona tizimga birlashtirishi mumkin.

2025-yilda turistlar sonining 11,7 million nafarga yetgani turizm xizmatlariga talab keskin oshayotganini bildiradi. Agar bu oqim ziyorat turizmi yo'nalishlari bo'yicha to'g'ri boshqarilsa,

O'zbekiston nafaqat mintaqaviy, balki xalqaro ziyorat turizmi markazlaridan biriga aylanishi mumkin. Buning uchun davlat-xususiy sheriklik loyihalarida natijadorlik ko'rsatkichlari aniq belgilanishi kerak. Ya'ni loyiha samaradorligi faqat qurilgan obyektlar soni bilan emas, balki turistlar oqimi, xizmat sifati, mahalliy byudjetga tushum, yaratilgan ish o'rinlari va investor daromadliligi bilan baholanishi lozim.

1-jadval.

O'zbekistonda turizm oqimi va DXSh loyihalari uchun asosiy statistik asoslar

Ko'rsatkichlar	Statistik holat	Tahliliy izoh
2025-yilda O'zbekistonga kelgan xorijiy turistlar soni	11,7 mln nafar	Turizm infratuzilmasiga talab kuchayganini ko'rsatadi
2025-yilda 2024-yilga nisbatan o'sish	46,8 %	Turizm xizmatlari bozorida tezkor kengayish mavjud
2024-yilga nisbatan qo'shimcha turistlar soni	3,7 mln nafar	Mehmonxona, transport va servis xizmatlariga qo'shimcha ehtiyoj paydo bo'lgan
2030-yilgacha DXSh loyihalariga jalb qilinishi rejalashtirilgan xususiy investitsiyalar	Kamida 30 mlrd AQSh dollari	Turizm infratuzilmasi uchun ham xususiy investitsiyalarni keng jalb qilish imkoniyati mavjud
Asosiy ziyorat hududlari	Samarqand, Buxoro, Termiz, Toshkent, Xiva, Shahrisabz	Hududiy turizm klasterlarini shakllantirish zarur

Manba: Milliy statistika qo'mitasi muallif tomonidan tuzildi.

Tahlil natijalaridan ko'rinadiki, ziyorat turizmini rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik loyihalari uchta asosiy natijani beradi. Birinchidan, davlat byudjeti yukini kamaytirgan holda turizm infratuzilmasi rivojlanadi. Ikkinchidan, xususiy sektor raqobati xizmatlar sifatini oshiradi. Uchinchidan, hududlarda yangi ish o'rinlari va tadbirkorlik imkoniyatlari kengayadi. Ayniqsa, ziyorat maskanlari atrofida oilaviy mehmon uylari, hunarmandchilik markazlari, milliy taomlar shoxobchalari va transport xizmatlarini rivojlantirish mahalliy iqtisodiyotga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekistonda ziyorat turizmi bo'yicha mavjud tarixiy-madaniy salohiyat juda yuqori. Ammo bu salohiyatni iqtisodiy natijaga aylantirish uchun loyiha boshqaruvi, xususiy investitsiyalar, infratuzilma, servis sifati va raqamli texnologiyalar uyg'un holda rivojlantirilishi kerak. Davlat-xususiy sheriklik aynan shu jarayonda muhim boshqaruv mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Natijada ziyorat turizmi mamlakat turizm eksportini oshirish, hududiy iqtisodiyotni jonlantirish va O'zbekistonning xalqaro turizm maydonidagi imijini mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Ziyorat turizmini rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish O'zbekiston turizm sohasining barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Bahouddin Naqshband, Xoja Ahror Valiy, Abu Mansur Moturidiy kabi buyuk allomalar nomi bilan bog'liq muqaddas qadamjolar va tarixiy-madaniy meros obyektlari mavjudligi ziyorat turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyat

yaratadi. Ushbu salohiyatdan samarali foydalanish esa zamonaviy infratuzilma, sifatli xizmat ko'rsatish, qulay transport tizimi, raqamli axborot xizmatlari va xususiy sektor investitsiyalarini jalb etishni talab qiladi.

Davlat-xususiy sheriklik ziyorat turizmi loyihalarini moliyalashtirish, boshqarish va amaliyotga joriy etishda eng samarali mexanizmlardan biri hisoblanadi. Chunki davlat madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, huquqiy tartibga solish, asosiy infratuzilmani yaratish va investorlar uchun qulay sharoit shakllantirish vazifasini bajaradi. Xususiy sektor esa mehmonxona, ovqatlanish, transport, gidlik, elektron xizmatlar, suvenir savdosi va boshqa servis yo'nalishlarini rivojlantirish orqali ziyorat turizmining iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

Ziyorat turizmi loyihalarida samaradorlik faqat qurilgan obyektlar soni bilan emas, balki ularning hududiy iqtisodiyotga ta'siri, yangi ish o'rinlari yaratishi, turistlar oqimini ko'paytirishi, xizmatlar sifatini oshirishi va mahalliy byudjet tushumlarini kengaytirishi bilan baholanishi kerak. Shu sababli har bir davlat-xususiy sheriklik loyihasida aniq maqsad, moliyalashtirish manbasi, ijro muddati, monitoring mexanizmi va natijadorlik ko'rsatkichlari belgilanishi zarur.

Shuningdek, ziyorat turizmini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Elektron xaritalar, onlayn bron qilish tizimi, QR-kodli tarixiy ma'lumotlar, ko'p tilli mobil ilovalar va virtual gid xizmatlari ziyoratchilar uchun qulaylik yaratadi. Bu esa O'zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshiradi.

Davlat-xususiy sheriklik asosida ziyorat turizmini rivojlantirish O'zbekiston uchun nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham muhim natijalar beradi. Ushbu yo'nalish orqali hududlarda tadbirkorlik faolligi oshadi, mahalliy aholining daromadi ko'payadi, tarixiy-madaniy meros obyektlari saqlanadi va mamlakatning xalqaro turistik imiji mustahkamlanadi. Shu bois ziyorat turizmi loyihalarini boshqarishda shaffoflik, investitsion jozibadorlik, xizmat sifati va innovatsion yondashuvlarni kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-iyuldagi PQ-238-son qarori. *Turizm yo'nalishidagi islohotlarni yanada jadallashtirish va sohada davlat boshqaruvi tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida.*
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-avgustdagi PQ-308-son qarori. *O'zbekiston Respublikasida 2024–2030-yillarda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida.*
3. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 10-maydagi O'RQ-537-son Qonuni. *Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida.*
4. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. (2025). *O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish bo'yicha rasmiy ma'lumotlar va yangiliklar.* Toshkent: Turizm qo'mitasi.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2025). *O'zbekistonga kelgan xorijiy turistlar soni bo'yicha statistik ma'lumotlar.* Toshkent: Statistika agentligi.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2024). *Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish bo'yicha axborot materiallari.* Toshkent: Iqtisodiyot va moliya vazirligi.

7. UN Tourism. (2026). *World Tourism Barometer: International tourist arrivals and global tourism trends*. Madrid: United Nations Tourism.
8. World Bank. (2023). *Public-Private Partnerships Reference Guide*. Washington, DC: World Bank Group.
9. OECD. (2024). *Tourism Trends and Policies 2024*. Paris: OECD Publishing.
10. Xashimova, S.N. (2023). *Davlat-xususiy sheriklik mohiyati, ahamiyati va afzalliklari*. Ilmiy maqola.
11. Mansurova, N.Sh. (2024). *O'zbekistonning turizm salohiyati*. Ilmiy maqola.
12. Uzbekistan Travel. (2025). *Mehmonxona xo'jaligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash: yangi imkoniyatlar va tashabbuslar*.